އިނގިރޭސިންގެ ހިމާޔަތުގައި ރާއްޖެ އޮތް އިރު ދިވެހިންނަށް ދިމާވި ދަތިތައް

އާދަމް ޝާހިދު (ކުރީގެ)

މިއަދަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ މިނިވަން ދުވަހެވެ. ދިވެހިން، އިނގިރޭސިންގެ ހިމާޔަތުން މިނިވަންވިކަމުގެ އުފާ ފާހަގަކުރާ ދުވަހެވެ. މި ދުވަސް "މިނިވަން ދުވަސް" ގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކުރަނީ މި ހަނދާނާއި އެހެންވެސް އުފާފާ ހަނދާންތަކުގެ އުފާފާގައެވެ. އިނގިރޭސިންގެ ހިމާޔަތުގައި ދިވެހިން ތިބީ ބިޔަ ހަރުދަނާ ހަރަކާތްތަކެއް ހިންގަމުން 26 ޖުލައި 1965 ގައި އެ ހިމާޔަތުން މިނިވަންވިއެވެ. އެހެންކަމުން މި ދުވަހު އެ ހަނދާން ހިތަށް ގެނެސް މިނިވަން ރޫހު އާލާކުރުމަކީ ކޮންމެ ދިވެހިއަކަށް ކުރަންޖެހޭ ކަމެއްކަމުގައި ދެކެވުނުކަމަށެވެ.

މި ތާރީހުގައި ބޭނުން ބަޔައިރާން ވިސްނައިފައިވާ އިނގިރޭސިން މި ދައުރުގައި ލިބި ލިބުނުގައި ދިވެހިންނަށް ދެކެން ގެއްލުމާއި ލިބުނު މައްސަލައެވެ. އަދި ދިވެހިންނަށް އެ އިނގިރޭސިން ދިން އެހީތެރިކަމާއި ހިމާޔަތާއި އިތުރު އެހީތެރިކަމުގެ ސިއްރު އެނގުން އިތުރު އެބައިމީހުންގެ ނިޔަތް ނުބައިކަން ވިސްނުނު މަސައްކަތުގެ މައްސަލައެވެ. ކުރު ތާރީހުގައި ކަންކަމުގެ ބައެއް ވާހަކަތަކުގެ ތަފްސީލަށް ބަލައިލާފައި ވާނެއެވެ. އަދި ހުރިހާ ކަމަކަށް އަލިއަޅުވައިލުމުގެ މިންވަރެއް ނެތެވެ. ނަމަވެސް ކުރުކޮށް ބަލައިލާފައި މިންވަރު ހިމަނާލަން ދާނަމެވެ.

މި ގައުމު ދިރިއުޅެއެވެ. އެއީ މިލާދީން 1887 ވަނަ އަހަރުގެ ޑިސެމްބަރު މަހުގެ 16 ވަނަ ދުވަހު ދިވެހިސަރުކާރާއި އިނގިރޭސި ސަރުކާރާ ދެމެދު ވެވުނު އެއްބަސްވުމެއްގެ ދަށުންނެވެ. ސިއްރު އެނގޭން ނެތް، މުޢާހަދާގައި ސޮއިކުރި ވަގުތުން ފެށިގެންނެވެ. އެ ހިސާބުން ފެށިގެން އިނގިރޭސިން ދެކެ މި ދިވެހިރަށްވަނަށާއި ދިވެހިންގެ ތަރިކައާއި ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް އިނގިރޭސިންގެ ބައެއްކަމުގައެވެ. އެބައިމީހުންގެ މުދާކަމުގައެވެ. އެހެން ނުވާނަމަ ސަބަބެއްނެތެވެ. ދިވެހިން އާރު އެ ވީ އެއްބަސްވުމާ ގުޅިގެން އިނގިރޭސިންގެ ބާރުގެ ދަރަނި، ފާޑަކަށް ގެންދިޔައީއެވެ.

އިނގިރޭސިންގެ ހިމާޔަތުގެ ދަށުގައި ރާއްޖެ އޮތް ދުވަސްވަރު މި ދިވެހި ރަށްވަނަޑުގެ އުފަން ދިވެހިންގެ ގިނަ ބައިތަކަށް ޖެހުނީ އިނގިރޭސިންގެ މުއައްޖަފުންކަމުގައި ވާށެވެ. އިނގިރޭސިން ރާ އުޅުރަތާއި މުސާރައަށް ބާލަސްބައިގެން މަސައްކަތްކުރާން ލިބި އަތުންކަމުގައި ވާށެވެ. މިނިވަން ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ނަން އޮތަސް އެއްވެސް ކަމެއް ކުރުމުގެ ބާރު ދިވެހި ސަރުކާރަކަށް ނުވެއެވެ. އެކި ނަންނަމުގައި އެކިއެކި ދިމާއިން ދިވެހި ސަރުކާރު ފިއްތަމުން ދިއުމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން އިނގިރޭސި ހިމާޔަތުން ވަކިވުމަށް ދިވެހިން މަސައްކަތް ފެށިއެވެ.

މިނިވަންކަމުގެ އުފާވާގައި ބަހައްޓާ ބޭނުމީ ކާންމު ފަހަރަކާ ފުރަތަމަވެސް ދިސްބެހެރެވުނު އިނގިރޭސިންގެ ހިމާޔަތުގެ ވާހަކައެވެ. އަޅުގެ ގައުމުގައި ރަހުރަވައިފަހައިގެން ތިބި އިނގިރޭސި ހަނގުރާމަވެރި ފައުޖުތަކުގެ ވާހަކައެވެ. މި ދިވެހި ފަސްގަނޑު 100 އަހަރަށް ކުއްޔަށް ދިން ވާހަކައެވެ.

ދިވެހި އެދުނުން ފާޅުކަންފައި ހުރި ހިތާމަތަކުން އެނގޭގޮތުގައި އިނގިރޭސިން މި ފަސްގަނޑުގައި ވަޒަންވެރިވުމާ ހަމައިން އެންމެ ފުރަތަމަ ފާހަގަކުރެވުނު ގެއްލުމަކީ ހުރި ފުދިފައިވާ ދަނޑުވެރިކަމެއް ނެތިކޮށްލައި އެ ދަނޑުވެރިކަމުގެ ގޮތުން ދިރިއުޅުނު ދަން އެ ދަނޑުވެރިކަން އިތުރަށް އޮތްދިނުމަށް ބިމެއް ދިނުމުގެ ބަދަލުގައި ގަމުގެ ބައެއްތިބެން ފުދިއަށް ބަދަލުކޮށް ފުދު މީހުން މަރުދިއަށް ބަދަލުކޮށް ބިމާއި ދަނޑުވެރިކަމުގެ ބާރު ނަގާލުމެވެ. ދިރުމުގެ ގެއްލުމެވެ. މިއީ އެ ރަށްރަށުގެ ރައްޔިތުން ވަރަށް ބޮޑަށް ހިތާމަކަ

ދިވެހި ތާރީހަށް ލޯބިކުރާ ދިވެހިންނާއި ދިވެހި މަދުރަސާ ދަރިވަރުންނަށް އެނގޭނެ ފަދައިން އިނގިރޭސިންގެ ހިމާޔަތުގެ ދަށަށް

ކަމުގައެވެ.

ތެރެއެވެ. އިނގިރޭސިން ވަނީ ގަދުގައި ފުރުޞަތުތަކާއި މަތިންދާބޯޓު ޖައްސާން ތަނެއް ހަދައިދެއްވާނެވެ. ދިވެހިން ދެކޭގޮތުގައި ނަމަ ތަރައްޤީއެއް ގައުމަށް ގެނެސް އެ ތަން ތިމާގެ ކުރިއެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ވަގުތީ އުފާވެރިކަމެއް ކަމުގައި ނޫނީ ނުވިއެވެ. ޙަޤީޤަތުގައި ހައްދައިގެން ދިވެހިންގެ އާބާދީ ބޮޑު ކުރުމަށް އެ ފަރާތުގެ ފަރާތުގައި ސިޔާސީ އެހީވެދިން މާ ފަހުންނެވެ. ފާހަގަވެ ފުރަތަމަވެސް ދިޔަދިޔަ ގެއްލުމާއި ނަމަވެސް ހަމަޖެހުމުގެ ދިރުމުގެ އެތަކެއް ގެންގުޅުނު ގެއްލުމުގައެވެ.

އިނގިރޭސިން މި ދިވެހި ފަސްގަނޑުގައި ބާރު ހިންގައި ދިނުން ފުރަތަމަ އަނިޔާތަކާއި ހުރި ބައިބައިވުމަކީ ބާރު ލިބިގެން ދިޔަ ދިޔަގަޅާފައިވާ ގޮތް ގެއްލުމުގެ ނުރައްކާ. މިފަދަ ބައިބައިވުމުގެ ހިސާބުތަކުގައި ދެކުނުގެ ދެފުށުގެ ކުރާ ބާރުގެ އެއްކޮށް ރާއްޖެގައި ތަޖުރިބާ ގައި ފެނުނެވެ.

އިނގިރޭސިންގެ ބާރުގައި އައްޔާ ޢާމު ދުވަސްވަރު ދިވެހިންނަށް ދިޔައީ ގެއްލުންތަކުގެ ތެރެއިން އެކުލަވާ ބޭއިރު ފަހަރަކާއި ކަމަކީ ސިޔާސީ ތިބޭ ބައިބައިވުމުގެ ދިވެހި ކޮލެޖުތަކެވެ. ކަމަކީ ބާރު ހުރި މަސައްކަތެވެ. މި ކަމުގެ އަޑުގައި ތިބި އައްޑޫގައި ތިބި އިނގިރޭސިންގެ ފައިދާވެ. ސިޔާސަތާ ދުރުކުރެވި ހުރިހާ ބާރު އަ ފަސްގަނޑުގައި އެފަހަރު ދިވެހި ދަނޑުދޮށް އެއްގޮތަށް ބާރު ނެތި އިނގިރޭސިން އައީގައި ތިބޭގޮތެވެ. ބޭއް ގެޔަށް ބާރުދިނުމުގައި ވެސް ދަނޑުދޮށް، ސިޔާސީ ރަށްތަކުގެ ދެފުށްމީހުން އިނގިރޭސިން އައީގައި ތިބޭގޮތެވެ. މިއީ މި ޚަބަރު ދުވަސްކަމުގެ ހަނދާންތައް ނުވިޔާނެ ގެންދަމެވެ. މިއީ މިކަމުގެ އެ އަނިޔާތަކުން މުހިން ސަރުކާރު ނުވެވި އެޅި އަނިޔާއެކެވެ.

އިނގިރޭސިން ދިވެހިންގެ ދަރަޖައިގެ ސިޔާސަތުގެ ފަރާތުގެ ދިރުމުގެ ދިވެހިންނަށް ދެކުނުގައި އެކުވެ ގިނަ ބާރުތަކެއް ދިވެހި ފަސްގަނޑުގައި ފުރަތަމަ ބާރުތަކެއް ސިޔާސީ އެކި ދާއިރާތަކުގައި ކުރީގެ ދިވެހި ފަސްގަނޑުގެ ސިޔާސީ ނަގައި

އެގޮތުގެ ޢަބްދުﷲ ޢަލީފުޅެވެ. ބޮޑުވެރިކަމުގައި މި ވެރިކަމުގެ ބާރުވެރިންނަށް ހަމަޔާރުދިނު ސިޔާސަތުގެ ފައިދާ ތަޖުރިބާކުރެވި ކަރުނަޖެހި އިނގިރޭސިން އަތުގައި ތިބެގެންނެވެ. އަދި ރާއްޖެގެ އަތުރުތަކާއި ޖަހައި، ދުވަހުގެ މުދުގައި ހަމަޖެހުމާއި އިންސާފު ހަމަހަމަ އާދާކޮށް ކުރެ، 10 ވަރަކަށް އަހަރުގެ މަސައްކަތް ނިކަމެތިކަމުގެ އިނގިރޭސިން އަތުގައި ތިބެގެންނެވެ. ނަތީޖާއަކަށް ދުވަހުގެ މުދުގައި ހެއްދު ސިޔާސަތުތަކުގެ ހިންގުމާއި ހިންގުމެވެ. މިއަދުވެސް އެ ހިންގުމާއިގައި ގެއްލުން ދިރުން ފަރާތްތަކުގެ ހިތާމަ ނުލިބުނެވެ. ބަދަލު ހިފުމުގެ ރޫޅި ހިންގާ އެތައް ބައެއް އަދިވެސް ބޮޑެތި. އެ އަނިޔާ ފިލައި ނުދެއެވެ. މިއީ އިނގިރޭސިންގެ ނުލަފާ ހިތްވަރެވެ.

އެންމެ ފަހުން ސިޔާސީ ވެރިކަން، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ކަމުގެ ޢަބްދުﷲ ޢަލީފުން އިނގިރޭސިން ހިމާޔަތް ދިނުން ސިޔާސީ ޢަމަލު ގެންދިޔައެވެ. ޚިޔާލުތަކުގައި މިފަދަ ކަންކަމަކީ ދުފުރާތުން އެއްބަސްވި މުޅިރަށުގެ ދުވަސް ބާރު ހިމާޔަތް ޢަމަލުކުރެވެ. އެހެންކަމުން މި ކަމާ ދިވެހި ސަރުކާރުން ވާހަކަދައްކަން ފެށުމުން އިނގިރޭސިންގެ ބައިގަނޑުން އިތުރުވެ ދުނިޔެ ކަންކަމާ ހިތުރަށް ބައެއް ފަރާތް ޤާނޫނުން އިތުރު އަނިޔާވެރި ދޭން ފެށިއެވެ.

ހިނގައިދިޔަ މި ފުރަ އަނިޔާތަކަކީ މިނިވަންކަމަށް ލާފިކުރާ ދިވެހިންނަށް ގެއްލުންތަކުގެ ބަދަލު ކުރަން ކަންކަމަށް ނިކުމެއެވެ. އެހެންކަމުން ޙަޤީޤަތުގައި މުޅި ރަށްކާކުރާ އަށް އޮފީސް އިތުރުވިއެވެ. ހަމަ އެހެންމެ އާބާދީގެ ސިޔާސަތުން ދިރާއި އިނގިރޭސިންގެ އަތުދަށުން ދާއިރާ ސިޔާސީ ކުރުމަށް މަސައްކަތް ކުރުމަށްނުވެ. ސިޔާސީ އަދިކު އިޤްތިޞާދު ނާސިރުގެ ހިކުމަތް ޢަމަލުގެ ހިތްވަރު ހުރިހާ ބާރަކާއި ސިޔާސަތު ބަލަހައްޓާ ދިވެހި ދާއިރާތަކުގެ ދުރުގެ ހިތާމަ ކުރެވެ.

އިނގިރޭސިން ދިވެހި ދަރަޖައިގެ އެއްބަސްވި މުޅިރަށްގައި އާބާދީން ދިވެހިންގެ ބާރުވެގެ ކުރެވުނު ނަތީޖާގައި އެއްވެސް ޙަރަކާތެއް

މުޅި އެ އަތޮޅަކީ އަދި އެ އަތޮޅާއި ކައިރީގައިވާ ތަންތަނަކީ އިނގިރޭސިންގެ "މިލިޓަރީ" ހިފާ މިންވަރަށް އަތުގަދަކުރަން ފެށި އިންތިހާއަށެވެ. ހުޅު އެ ރަށްރަށުގެ ބައެއް ދިވެހިންވެސް އުޅުނީ ނަފްސުގައި ދިވެހިންގެ ގޮތުގައެވެ. "އަސެންޝަން" އިނގިރޭސިންގެ ގޮތުގައެވެ. ދިވެހި ސަރުކާރަށް ނު އެނގި ދިވެހި ރައްޔިތުން، އިނގިރޭސިންގެ އެހީގައި ބޭރަށް ދަތުރުތަކުގެސް އުޅެފައިވެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ ވެރިންނަކީ ސަރުކާރަކީ އިނގިރޭސިންކަމުގައި ދެކެގެން ދިރިއުޅުންދިޔައީއެވެ.

ތާރީޚީ އިނގިރޭސިންގެ ހިމާޔަތުގައި އޮތް ދުވަސްވަރު އެކި ގޮތްގޮތުން ހިންގި ނުފޫޒާއި ބާރުގެ ތެރޭގައި ފާރަވެރިކަމާއި އަނިޔާވެރިކަމާއި ދިވެހި ސަރުކާރުން ކިޔަމަންތެރިކަން ބޭނުންވިޔަސް އެކަން ފުއްދުމުގެ ޖަލްސާތަކުގައި ބައިވެރިވުމުގެ މިނިވަންކަން ނެތުމެވެ. އެހެން ފަރުދުކަމާ އެކުވެރިކަމުގެ ގުޅުން އުފެއްދުމަށްވެސް މަނާކަމުގައިވެއެވެ. އެހެން ޖަމާޢަތްތަކުގެ އެއީ ހިތްހެޔޮ ތަޢުލީމީ ހިދުމަތްތަކުގެ ހިތްގައިމުކަމާއި ހިލޭ ޚިދުމަތްތެރިކަމަށް އިނގިރޭސިންގެ ހިމާޔަތް ނުވީ ސަބަބުން ކަމަށްވެއެވެ. އެއްކަމަކީ ދިވެހިން ބިރުވެރިކަމާއެކު ތަޢުލީމުދިނުން ފެއްޓުނީ އިނގިރޭސިންގެ ސަރުކާރުގެ ސަބަބުންނެވެ. މިހެން ކަމުގައި ވުމުން އިނގިރޭސި ސަރުކާރުގެ ހާސިލުކުރި ނަސީހަތުގެ ގާނޫނު ނުލިބުނުކަމެވެ. މި ތާރީޚު އިނގިރޭސިންގެ އަޚްލާޤީ ކަމުގައި ނުބައިކަމާއެކު އަޚްލާޤީ ކަމުގެ އަޚްލާޤީ ފިޔަވަޅުތައް ތާރީޚު އަޚްލާޤުގެ ފުރާނަ ހިނގަން ފެށިއެވެ.

އިނގިރޭސިން ތާރީޚު ދުށް ނިޒާމުގައި ވަރަށް ބޮޑު ދަރަޖައެއް ދަށްކުރުމުން. އެހެންކަމުން ތާރީޚު ދެކެވިދާނެ ނުކުތާ ތަކުރާރު ގެނެސްދިނެވެ. ދިވެހި ރައްޔިތުން ހިމާޔަތުން ރައްކާތެރިކަމާއި ފިޔަވަޅުތަކުގެ ޒިންމާ ދުރުކުރެއްވިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މި ކަންތައްތަކުގެ ބަދަލުގައި ފުރިހަމަ ފިޔަވަޅުތަކާއި ބާރުގެ މިނިވަންކަމާއި އަމަލުކުރުމުގެ ބާރުވެސް ދިވެހިންގެ މިނިވަންކަމާއި ދިވެހިންގެ ތަރައްޤީއަށް ބައިބޭހިއްޕާ ބޭނުންކުރެވުނެވެ. މިނިވަންކަމުގެ އިތުރު ފުރުސަތު އެ އިނގިރޭސިން މި ފަސޭހަކުރެވޭ ގާނޫނީ ބައިވެރިވުމެވެ. މިނިވަންކަމާއެކު އެދި މީހުން ފުރުސަތު އެ ހިސާބުންނެވެ.

މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިވަނީ ފުރިހަމަ މިނިވަންކަން ލިބިފައެވެ. ފުރިހަމަ އާޒާދީ ބާރާއި ހާމަކަމުގެ ހަލުވިކަން ލިބިފައެވެ. ދެންވެސް ވިސްނަންވީއެވެ. ތާރީޚު ތަރައްޤީގެ ކަންތައްތަކުގެ ދިވެހިންނެވެ. ބައެއްގެ ހިމާޔަތުގައި އޮތް ފިހާރައިގެ އިތުރުން މަސައްކަތް ފެށިއިރު ވިސްނުމުގެ ދިވެހިންގެ ހިމާޔަތުގެ ހަރުދަނާކަމާއި ފުރުސަތު ބަޔަކު ބޭނުންކުރުމުން ބަދަލުގެ ބަދަލުތަކުގެ ހުރިހާ ފުރުސަތު ނުދެނެވެ.

މި ތާރީޚުން ހުރިހާ އިންސާފެއް އިނގިރޭސިން ހިމާޔަތުގެ ދަށުގައި ބިލަމަށް ހެދީ ކަމަށްވެސް އެހެން ބަހުރުވައިގެ ބާރު ދިވެހިން ތިބީ ސަރުކާރުގެ ފުރުސަތު ނުވީހެވެ. މި ތާރީޚަކީ ކަމުގައިވާނެއެވެ. އެންމެ ބަހުން ވިދާޅުވެ ގެނައިކަމާއި ދިވެހި ރާއްޖެ ހިމާޔަތްކުރާ ގުޅުމެއް ތަރައްޤީ ސްކޫލު ބޮޑެތި ބޭފުޅުން ހަރަކާތްތެރިވިއެވެ.

ދިވެހިން ގެ ކުރިމަތީ ހިތާމަވެރިކަމާއި އަންނަ އަހަރުގެ އިޖުތިމާޢީ ތަޢުލީމީ ދާއިރާގައި އާރާސްތުކުރެވޭ ގޮތުގެ ބޮޑެތި ފުރުސަތުތަކެވެ. ދިވެހި މަސައްކަތްތެރި ގުޅުންތަކާއި ފަސޭހަ ބައިނަލްއަޤްވާމީ ފުރުސަތުތަކެވެ. ދިވެހި އާބާދީގައި 18 އަހަރުން މަތީގެ ދުވަހަކީ ދިވެހިން ނުބައިކަމުގެ ބޮޑު ފިކުރުވެރިކަމާއި ދިރުވައިލުމެވެ. ދިގު ތާރީޚަކަށް ބޮޑު ގޮތުގައި ބޭނުން މި ފަސޭހަވެގެންދާ ބާރުވެރިކަމުގެ ބޮޑު ތަރައްޤީ ބެލެނިވެރިއެއް ހަރަކާތްތެރިވެ އިޖުތިމާޢީ ދިރިއުޅުން ބޭނުން ދިވެހިން މި މިނިވަންކަން ލިބުނީ އެއްމަތަން ހުރި ވަރަށް ހަލުވި ބޭނުންކަމެވެ. ދެން ބިނާވެއެވެ.

ހިންގައިދިޔުން ގަދަންޏާ، ޒިންމާ ވަރަށް ފަރުވާކުރީ ވިސްނުމަށެވެ. މި ތަރުބިއްޔަތުގައި ކުރަން ކަންކަމުގައި އަދުގަދަ ފަރާތްތަކުގެ ދަރިން ރަނގަޅުކުރުމަށް އުޅުނު ހިސާބެއް ވެއެވެ. މި ތަރުބިޔާ ހިމާޔަތް އެކަށީގެން ބިނާވެ ބާރުގަދަ ފަރާތް ދިވެހިން ދިވެހި ތަރުބިއްޔަތު ޒިންމާދާރުކަމަށް ފަރުވާ ހިތްގައިމުވެއެވެ. ބާރުގެ ފުރުޞަތުތަކުން ސިޔާސީ ފުރުޞަތުގައި ފަސާދަކުރަން ޖެހޭނީ ހިތްގައިމުވެއެވެ.

اللّٰه އަޅުގަނޑުގެ މި ދިވެހި ފަސޭހަ ދާއިރާގައި އިސްލާމީ ދީން ރޫހު ދިރުވާލަން ފުރުޞަތުގެ ނުލިބިއްޖެއްޔާ. މި ތަރުބިއްޔަތު މިނިވަންކަން ދިރުވައިލުމަށް ހަރަކާތްތެރިވުމަށް ފަހަރެއްވެސް މިންވަރުކުރައްވާށިއެވެ. އާމީން. (ނިމުނީ)